

Arkistojen kätöistä

Vanha laukkukauppias muistelee

Karjalaisten laukkukauppi-aiden elämä Suomessa ei monestikaan ollut ruusuilla tanssimista. Kaupusteluhan oli virallisesti kiellettyä ja satoja kertoja kävi niin, että nimismies ”ryösti”, toisin sanoen takavarikoi karjalaismiehen tavaralaukun. Menetyks oli tuntuva, vaikka laukkukauppiaiden yhteensuostuessa eli liitossa voitot ja tappiot tasattiinkin. On myös tiedossa tapauksia, että laukkuri murhattiin yksinäisellä metsätaipaleella.

Seuraavassa tarjoamme lukijoille Uhtuan Alajärven vuonna 1841 syntyneen **Nikolai Vasiljeffin** muisteluksia 1800-luvun jälkipuoliskolta, jolloin hän kierteli sumptuskantajana Suomessa. Myöhemmin vaurastuttuaan hän perusti kiinteän kaupan Turkuun ja Pietariin. Tultuaan kotivävyksi Jyskyjärvelle kuuluisaan Palakaisen taloon, hän perusti sinnekin kaupan. - Muistelukset kokosi aikanaan hänen poikansa **Pekka Vasiljeff-Virtala**, joka työskenteli autonkuljettajana mm. Helsingissä.

Nikolai Vasiljeff oli syntynyt Uhtualla Alajärven kylässä ja oli Oljokkaisia suvultaan. Perhe oli suuri ja toimeentulo vaikeaa. Nikolain täytyi lähteä jo pienenä poikana maailmalle. Hän oli aluksi juoksupoikana tuttavilla kauppiailta, sitten repurina pääasiassa Varsinais-Suomessa. Noilta vuosilta ovat hänen mielenkiintoiset, suorastaan jännittävät muistelukset.

”Kerran kuljin suuri nahkareppu selässäni, silkkipakka repun päällä, kohti Ypäjän asemaa. Ajattelin oikaista rataa pitkin. Oli jokin juhla-aika ja asemalla näkyi paljon ihmisiä. Kun tulin lähemmäksi, niin minua vastaan tulee jo kaukaa hirmu vauhtia vallesmanni ja huutaa: ”Reppu pois, ryssä!” Minä en ollut siitä tietävänäkään, mutta silloin se pahus käy kiinni repun viiloksiin. Minä varoitin, jotta älä tartu kiinni, mutta vallesmanni ei totellut. Silloin minua alkoi suututtaa. Otin vallesmannia rintapielistä kiinni ja nostin ilmaan. Kun mies sätkytteli sääriään ja pani vastaan, puristin vähän lujemmin. Silloin vallesmanni otti pillin ja vislasi, jolloin paikalle porhalsi toinen, mikä lie virka-

mies ja tarttui hänkin kiinni repuni. Yhdessä alkoivat sitä repiä.

Minä lopulta suutuin. Otin vallesmannin toiseen käteen ja hänen apulaisensa toiseen käteen, nostin ilmaan ja löin yhteen niin, että vähän rauhoittuivat, ja läksin astumaan asemalle päin. Pyydän huomauttaa, etteivät virkavallan edustajat hekään olleet niitä heikoimpia miehiä, mutta kun minä oli 120 kiloa painava musikka ja parhaassa iässä, niin pitelin vastustajiani helposti. Kun saavuttiin asemalle, niin väkijoukko hurrasi ja huusi: ”Hyvä, hyvä!” Tästä tapauksesta sain nimekseni ”Kaunis Mikko”.

Toisen kerran taas kuljin veljeni Sakarin kera yhdessä kaupoilla. Meillä oli tavallisesti vakinaiset kortteeripaikat, mutta kun oli vielä päivää pitkälti jäljellä, päätimme jatkaa matkaamme. Illan hämartyessä tulimme eräaseen taloon, jossa oli kotosalla vain kaksi vanhusta, ukkoa ja akka. Pyysimme yökortteeria ja he suostuivat. Jätimme tavarareppumme tuvan puolelle ja asetuimme nukkumaan kamariin. Liivit, joissa olivat rahat ja lompakko, panimme aina pieluksien alle.

Kun olimme kulkeneet koko päivän painava reppu selässä, veljeni nukahti melkein heti, mutta minua ei nukkuttanut. Jotakin outoa oli mielessäni ja tunsin merkillistä hajua. Satuun kurkistamaan sängyn alle, kun kohensin peitettä. Silloin huomasi kuolleen miehen sänkyssä alla. Maton reunassa huomasi verijälkiä. Nyt minua ei nukkuttanut olleenaan. Nousin ylös ja mietin, mitä tehdä. Ulkona oli tulipalopakkanen ja jalkineemme olivat tuvan puolella.

Samalla hetkellä kuulin puheen sorinaa tuvasta, ja katsoessani avaimenreistä näin, että siellä oli miestä kuin meren mutaa. Kuulin sanottavan, että ”tänä yönä ne saatanan ryssät tapetaan”. En ennättänyt takaisin sänkyyn, kun seinän läpi työnnettiin tikaria muistuttava pitkä veitsi. Veljeni nukkui seinän vieressä selällään ja tikari oli vain viiden sentin päässä hänestä. Jos hän olisi nukkunut kyljellään, teräse olisi saattanut lävistää hänet.

Nykyisin kiireesti Sakarin hereille, sieppasin rahaliivit ja löin ikkunan rikki raameineen

kaikkineen. Työnsi veljeni ulos ikkunasta ja hyppäsin itse perästä. Siinä samassa jo syöksyi joukko miehiä tuvasta kamariin meitä tavoittamaan, mutta saivat vain minua paidan helmasta kiinni: kappale siitä jäi roistojen käsiin.

Ulkona oli pimeä kuin terva ja tulipalopakkanen. Olimme vähissä vaatteissa, paljain jaloin emmekä heti tienneet, minnepäin mennä. Lunta oli paljon, paikoin hanki kanto, paikoin saimme aivan ryömiä lumessa. Muistin talon, jossa olimme aikaisemmin olleet ja sinne pääsimme. Se oli komea maalaistalo, jossa oli isäntinä kaksi riskiä veljestä, Herätimme heidät keskellä yötä. Veljekset kuulivat selvityksemme ja ihmettelivät, että ”tehän menitte kuuluisien rosvojen pesään yöksi”.

Aamulla valjastettiin ori ajo-reen eteen ja lähdettiin miehisä rosvojen pesäpaikkaan vähän lakia lukemaan. Siellä oli kotona vain vanha mummo; miehet olivat taas jossakin saalistamassa tavaraa. Meidän reppumme olivat samassa paikassa, johon ne illalla olimme jättäneet, eikä tavaroita ollut liikuteltu. Veimme reput rekeen ja ystävämme talolliset varoittivat mummoa, että jos tällainen vielä kerran uusiintuu, niin he tuhoavat koko huushollin maan tasalle.

Kerran taas, kun kuljin hevosen kera kaupoilla, satuin oudolle perukalle. Sidoin hevos kiinni aitaan, otin kuorman päältä tavaranyytin, jossa oli pakka aitoa kiinalaista silkkiä ja menin tupaan. Siellä oli sisällä toistakymmentä miestä. Yksi heistä, kai joukon johtaja, oli oudonnäköinen rohjo, vasen korva lerpallaan. Miesjoukko alkoi kohta leukailla ja liikehtiä, ja kun minä kysyin, että ”mitäs tehdään kauppooja”, niin yksi niistä julmimmista vastasi, että ”me ostetaan kaikki ja sinä et tästä elävänä selviä”. Silloin vihani kohosi. Sieppasin taskustani pistoolin, joka siihen aikaan oli melko harvinainen ase, ammuin varoituslaukauksen kattoon ja sanoin, että ”tällä tapetaan kuusi ja loput lävistän tällä kepillä”. Minulla oli nimittäin maasepän tekemä rautainen teräväkärkinen keppi, jonka sanojeni vahvistukseksi löin pystyyn lattiaan niin että vinkui.

Hetkeksi tuli kuolemanhijaisuus ja sitten miehet alkoivat vetäytyä kuka minnekin, kuka ulos, kuka uunin päälle niin ettei kaupoista eikä tappelusta sillä kertaa tullut mitään. Lähdin ulos, sidoin tavaranyytin kuormaun ja ajoin tieheni. Vast seuraavana päivänä huomasin, että minulta oli pois pakka silkkikangasta. Kun en varmuudella ollut sitä myynyt kenellekään, niin menin paikkakunnan kuuluisan tietäjän luo tiedustamaan, saisiko tämä asiaan selvyyttä.

Tietäjä katsoi korteistaan ja sanoi, että kangaspakka on siinä ja siinä talossa edestäpäin umpinaisen lavitsan takana. En kuitenkaan uskonut enää saavani kangasta takaisin.

Satuin kuitenkin myöhemmin liikkumaan niillä samoilla mailla ja menin taloon ikäänkuin kauppooja tekemään. Sisällä ei ollut kuin muuan naisihminen. Menin istumaan samaan paikkaan, missä oli istunut sen jupakan aikakin. Kurkistin varovasti lavitsan taa ja huomasiin siellä sen kangaspakkan. Penkki oli sen verran liikkunut, että pakka mahtui sinne väliin. Olin kovin hyvilläni, kun sain arvokkaan silkin takaisin.

Etsin tietoja laukkukauppias **Mark Romanovista**, s. 29.3.1887 Repolan Kolvasjärven (Hovilan talossa?). Markin vanhemmat olivat isä Ivan ja äiti Olga o.s. Ruunaa Suomen puolelta.

Ivanilla ja Olgalla oli lapsia: Mark, s. 1887, Nikolai, s. 1893 (kauppiana Varkaudessa, muutti nimensä Rovamoksi), Antti (asui Kalvitsassa ja Mikkelissä), Feodor (laukkukauppias, murhattiin Liperin Ristinpohjassa), Vasili eli Ville (eli ikänsä koti-Karjalassa). Veljesiä lienee ollut kaikkiaan seitsemän.

Mark Romanov palasi takaisin Karjalaan Kolvasjärvelle 1917 (?) ja meni siellä naimisiin. Avioliitosta syntyi kolme lasta (Kaarlo 1926, Volodja 1928 ja Roza 1930).

Arvoiset vastaukset osoitteella: Päivi Romanov, Koskikatu 17 C 18 80100 Joensuu.

Korjaus. Tunkua-numerossa s. 170 kuvan tekstissä oli sekaannus: Henkilöt ovat (vas.): Feodora Zaikova (ei Uskelasta), Anna Grigorjevna Artemjeva, Miša (Mika) Abramov ja Boris Maksimovitš Artemjev. -Kuvan ottajaksi ilmoitettiin Sergei Zaikov.